

نان و کتاب

www.ketab.ir

محمد رضای حکیمی

مؤسسه فرهنگی و علمی دلیلهما
مرکز حفظ و نشر آثار علامه محمد رضا حکیمی

فان و کتاب

محمد رضا حکیمی

انتشارات دلیلهما

چاپ ششم: بهار ۱۴۰۲

تیراژ: ۳۰۰ نسخه

چاپ: نگین

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۹۷-۱۰۶-۹

تلفن و نمابر: ۳۷۷۴۴۹۸۸ - ۳۷۷۳۳۴۱۳ (+۹۸۲۵)

دفتر مرکزی: قم، خیابان معلم، مجتمع ناشران، طبقه ششم، واحد ۶۱۲ و ۶۱۳

ارتباط با ما: Info@dalilema.ir | www.dalilema.ir (خرید آنلاین)

۲۵۱

مراکز پخش

قم - خیابان معلم - مجتمع ناشران - طبقه ۵ - واحد ۴۴ | تلفن: ۳۷۷۴۴۹۸۸ و ۳۷۷۳۳۴۱۳
قم - خیابان صفائیه - رویروی کوچه ۳۸ - بلاک ۷۵۹ | تلفن: ۳۷۷۳۷۰۰۱ و ۳۷۷۳۷۰۱۱
تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخررازی - نبش بین بیکری - بلاک ۶۱ | تلفن: ۶۶۴۶۴۱۴۱
مشهد - چهارراه شهداء - ضلع شمالی باغ نادری - کوچه شهید خوراکیان - مجتمع گنجینه کتاب - طبقه اول | تلفن: ۳۲۲۳۷۱۱۳-۵

انتشارات دلیلهما
www.dalilema.ir

مرکز نشر و پخش کتب معارف اهل بیت (ع)
۹ سال ناشر نمونه و برگزیده کشوری
با تولید بیش از ۱۰۰۰ عنوان کتاب

حکیمی، محمدرضا، ۱۳۱۴ -
فان و کتاب: مجموعه مقالات محمدرضا حکیمی / گردآورندگان محمدرضا حکیمی / حیدری، محمدرضا، مستندیاری. - قم: دلیلهما، ۱۳۸۴.
۲۲۲ ص.

ISBN 978-964-397-106-9

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه به صورت زیرنویس

چاپ چهارم: ۱۳۸۶.

۱. مقاله‌های فارسی - قرن ۲۰، ۱۴. اسلام - مقاله‌ها و خطابه‌ها. الف - حیدری. محمدرضا حکیمی، محمدرضا، مستندیاری، محمد، ۱۳۳۸ -
گردآورنده. ج. عنوان.
د. عنوان: مجموعه مقالات محمدرضا حکیمی.
۸۵۲/۶۲ PIRA۰۲۲/۴۹۷۰۲۲

م ۸۲-۳۸۸۴

کتابخانه ملی ایران

فهرست

سخن گردآورندگان ۱۱

(۱) نان و کتاب / ۳

(۲) امام علی «ع» و عالمان دین / ۴۱

(۳) شناخت تشیع / ۵۳

۱- گستره مأخذ ۵۵

۲- اشتباهات مؤلفان کتابهای عقاید ۵۶

۳- «هشام بن الحکم» ۵۷

۴- مشکل بزرگ خاورشناسان (۱) ۶۰

۵- مشکل بزرگ خاورشناسان (۲) ۶۲

۶- مشکل بزرگ خاورشناسان (۳) ۶۵

۷- مشکل دایرةالمعارف‌های جهان، در شناخت تشیع ۶۶

- ۶۸- کوتاهی نابخشودنی (۱).....
- ۶۹- دایرةالمعارف اسلام، و دو دشمن اسلام.....
- ۷۰- جنایات فرهنگی.....
- ۷۱- کوتاهی نابخشودنی (۲).....
- ۷۴- دانشگاهها و شناخت تشیع.....
- ۷۵- حوزه‌ها و شناخت تشیع.....
- ۷۷- کتابهای موثق اهل سنت.....
- ۷۷- کتابهای موثق اهل سنت و ذکر مناقب.....

(۳۴) آفتاب آمد دلیل آفتاب / ۸۵

- ۸۶- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۱).....
- ۸۷- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۲).....
- ۹۰- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۳).....
- ۹۳- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۴).....
- ۹۴- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۵).....
- ۹۵- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۶).....
- ۹۶- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۷).....
- ۹۷- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۸).....
- ۹۸- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۹).....
- ۹۹- آفتاب آمد دلیل آفتاب (۱۰).....
- ۱۰۰- کتابهای اهل سنت، و ذکر مناقب مهدی «عج» (بخصوص).....

- ۱۲- کتابهای اهل سنت، ویژه حضرت مهدی «عج» ۱۰۲
- ۱۳- تشیع در کتابهایی از نویسندگان ادیان دیگر ۱۰۳
- ۱۴- کتابهای مؤلفان شیعی (عام) ۱۰۴
- ۱۵- کتابهای مؤلفان شیعی (خاص) ۱۰۶
- ۱۶- آرمانهای اسلام ۱۰۶
- ۱۷- دانشمندی حقجو و حقگو ۱۰۸
- ۱۸- دانشمندی منحرف ۱۰۹
- ۱۹- مشعلداران حماسه جاوید ۱۱۱
- ۲۰- تاریخ ادبیات شیعه ۱۱۲
- ۲۱- شاعران راستین ۱۱۳
- ۲۲- تشیع و شاعران فارسی ۱۱۵
- ۲۳- شاعران معاصر تشیع ۱۱۶
- ۲۴- ضرورت ترجمه مأخذ شناخت تشیع ۱۱۶
- ۲۵- ۴۰۰ کتاب در شناخت شیعه ۱۱۶

(۵) دانشمندی فداکار / ۱۱۹

(۶) جلد دوم «یادنامه علامه امینی» / ۱۲۵

(۷) صلوات و الفاظ آن در اسلام / ۱۳۵

(۸) خفته را خفته کی کند بیدار؟ / ۱۵۱

ضرورت تجدیدنظر، در بُعدهایی چند برای حوزه‌ها ۱۵۹

- (۱) - بُعد تربیتی ۱۶۰
- (۲) - بُعد اجتماعی ۱۶۰
- (۳) - بُعد سیاسی ۱۶۲
- (۴) - بُعد اقتصادی ۱۶۳
- (۵) - بُعد معارفی ۱۶۳
- (۶) - بُعد معلوماتی ۱۷۰
- (۷) - بُعد اخلاقی ۱۷۲
- (۸) - بُعد یارپسایی ۱۷۴
- (۹) - بُعد «کتابهای درسی» ۱۷۷
- (۱۰) - معاشرت با مستضعفین ۱۷۹

(۹) نامه‌ای به عالیجناب فیدل کاسترو / ۱۸۵

(۱۰) «نگاهی به دریا از دور» (مقدمه) / ۲۲۱

سخن‌گردآوردندگان

... و این هم دفتری دیگر است از مجموعه مقالات استاد، محمدرضا حکیمی. در این مقالات سخن از اسلام است و تشیع و فرهنگ و مردم، و مردم محروم از نان و فرهنگ. سخن از اسلام مهجور و مجهول است؛ و تشیع وارونه شده؛ و مردم محروم مانده از نان و کتاب. از اسلام در فراسوی ابرها سخن نرفته است، بلکه از آن برای تحقّق در زمین و این سرزمین سخن رفته است. چنانکه از تشیع، برای شقّ عصای مسلمین سخنی گفته نشده است، بلکه از آن برای عینیت بخشیدن به عدالت سخن است. بیفزاییم که سخن از مردم، برای استفاده ابزاری از مردم نیست، بلکه برای احقاق حقوقشان است؛ از جمله نان و کتاب.

«نان و کتاب»، عنوان اولین مقاله این مجموعه است؛ اما - در واقع - اولین و آخرین سخن استاد حکیمی در درازنای پنجاه سال جدّ و جهد است. سخن این است که مردم به خوراک جسم و خوراک روح نیاز دارند، و این را می‌طلبند، و حق دارند، و حقگزاری آن، فریضه است و وظیفه. نه می‌شود این خواسته را نادیده گرفت، و نه با برآورده ساختن آن می‌توان بر مردم منت

گذاشت. بواقع نان و کتاب برای انسان، چون آب و هوا برای نباتات است. چنانکه گیاهان بدون این دو رشد نمی‌کنند، انسان نیز بدون نان و کتاب رشد نمی‌کند. بیفزاییم که، به گفته آن عارف نامدار، در دادن نان به انسان، ایمان نیز شرط نیست. زیرا انسان که در نزد خداوند به جان ارزد، لابد به نان نیز ارزد. نقل است که حکیم چین باستان می‌گفت من اصلاحات را در کشورم، از اصلاح واژه‌ها می‌آغازم، و تا واژه‌ها اصلاح نشود و اشتراکات لفظی معلوم نگردد، اصلاحات دیگر صورت نمی‌بندد. سخن درست همین است؛ و از همین روسته که در این مقالات و مقالات دیگر استاد، جابه‌جا، می‌نگریم که تذکر داده شده است کدام اسلام و کدام تشیع و کدام انقلاب و کدام عدالت و کدام عالم و... باشد که از این سخن خواننده بدانند که وی از چه معنایی - در ذیل واژه‌هایی که فراوان به کار می‌رود - سخن می‌گوید و چه را قصد می‌کند. ترجیح بند سخنان استاد در این کتاب، و نیز در آثار دیگر، تشیع است و عدالت. وی تشیع را قرین عدالت می‌داند و اسلام امامت را اسلام عدالت. و البته این عدالت، محدود به عدالت اقتصادی نیست؛ بلکه هم عدالت سیاسی (آزادی)، در آن می‌گنجد و هم عدالت قضائی و هم عدالت معیشتی. در واقع عدالت، مفهومی فراخ است که در آن همه ارزشها و آرمانها می‌گنجد. چنانکه تشیع آیینی ارزشبان است که جملگی خواسته‌های بشر، با تمسک بدان، تأمین می‌شود.

گردآورندگان